

DR. HÁGER TAMÁS*

A megalapozottság és a megalapozatlanság a harmadfokú büntetőeljárásban, a megalapozatlanság jogkövetkezményei

1. Bevezetés

A harmadfokú büntetőeljárásban a fellebbezési bíróság jogbíróság. Ténybeli reformációs lehetőségei korlátozottabbak, mint a másodfokú bíróságé. A jelenleg hatályos, büntetőeljárásról szóló törvény, a 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) rendelkezései szerint a másodfokú eljáráshoz hasonlóan főszabályként teljes revízió érvényesül, azaz a harmadfokú bíróság nem csak a másodfellebbezési okot megteremtő, a bűnösség kérdésében eltérő döntést vizsgálja, hanem a felülbírálat kiterjed többek között a másodfokú ítélet megalapozottságára is.¹ A másodfokú ítélet megalapozottsága pedig szervesen kapcsolódik az elsőfokú ítéleti tényállás megalapozottságához. Tanulmányomban a harmadfokú eljárásban a megalapozottság, megalapozatlanság eljárásjogi kérdéseit és a megalapozatlanság jogkövetkezményeit elemzem annak előrebocsátásával, hogy a harmadfokú eljárásban is meghatározó perjogi fogalom a tényállás megalapozottsága, melyet a törvény pozitív formában nem határoz meg, arra a megalapozatlansági okok nemlétéből lehet következtetést vonni.

2. A tényálláshoz kötöttség

A tényálláshoz kötöttség elve, hasonlóan a másodfokú eljáráshoz, a harmadfokú bírósági eljárásban is érvényesül a következők szerint. *A harmadfokú bíróság*

*a határozatát arra a tényállásra alapítja, amelynek alapján a másodfokú bíróság a megtámadott ítéletet meghozta, kivéve, ha ez a tényállás megalapozatlan.*²

A törvényi rendelkezés alapján tehát főszabályként a harmadfokú bíróság a határozatát a másodfokú bíróság által elfogadott, irányadónak tekintett tényállásra alapítja. Következik ez részben az elsőfokú bíróság ténybíróság jellegéből, valamint abból is, hogy a harmadfokú bíróság a már idézettek szerint tisztán jogkérdéseken alapuló fellebbezési okok alapján járhat el és jogkérdésben dönt. A harmadfokú bíróság eként nem ténybíróság, ha-

nem jogbíróság és a felülbírált ítélet tényállásához való kötöttsége szigorúbban érvényesül, mint a másodfokú eljárás esetén.³

Király Tibor ugyan még a másodfokú eljárás kapcsán fejtette ki, de értelemszerűen irányadók a harmadfokú tényálláshoz kötöttség szabálya kapcsán is gondolatai, melyek szerint a főszabály az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás alapulvétele, a kivétel pedig részben az, ha a tényállás megalapozatlan.⁴ A harmadfokú eljárásban a tényálláshoz kötöttség szabálya alól csak egyetlen kivétel van: ha a tényállás megalapozatlan.⁵

A harmadfokú eljárásban a másodfokú bíróság által elfogadott tényállás határozza meg a tényálláshoz kötöttséget, de az szorosan kapcsolódik az elsőfokú bíróság ténymegállapításaihoz, főként abban az esetben, ha a másodfokú bíróság ténybeli reformációt nem alkalmaz. Ténybeli reformáció esetén is hangsúlyos az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás, mert rendszerint a kiegészítés és a helyesbítés csak a tények egy részét érinti. Más a helyzet, ha eltérő tényállás megállapítására kerül sor, mert ebben az esetben közvetlenül a másodfokú bíróság által megállapított „új” tényállást kell felülbírálnia a harmadfokú bíróságnak.

A harmadfokú bírósági eljárásban nincs helye bizonyításnak. Ha az a tényállás, amelynek alapján a másodfokú bíróság a megtámadott ítéletet meghozta, megalapozatlan, és a helyes tényállás az ira-

² Be. 388. § (1) bekezdés.

³ Kárpáti György: *A harmadfokú bírósági eljárás*, In: *Holé Katalin – Kadlót Erzsébet* (szerk.), *A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata* V. kötet, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 213–261.

⁴ Király Tibor: *Büntetőeljárás jog 3. átdolgozott kiadás*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 481.

⁵ Belovics Ervin: *A másod- és harmadfokú bírósági eljárás*. In: *Tóth Mihály* (szerk.), *Büntető eljárásjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2009, 426–477.

*Bíró (Debreceni Ítélotábla), egyetemi óraadó (DE ÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszék).

¹ Be. 387. § (1) bekezdés.

tok tartalma alapján megállapítható vagy a helytelen ténybeli következtetés az iratok alapján kiküszöbölhető, a harmadfokú bíróság a tényállást kiegészítheti, vagy helyesbítheti.⁶

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint ugyanakkor az új tény állításától és a bizonyítás tilalmától függetlenül célszerűségi szempontból nem kifogásolható a vádlott személyi körülményeinek lényeges megváltozására vonatkozó iratok ismertetése és figyelembevétele.⁷ Az eljárások gyorsítását, a másodfokú ítéletek hatályon kívül helyezésének számát csökkentő jogértelmezéssel egyet lehet érteni. Nem mellőzhető azonban arra utalni, hogy a terhelti személyi körülményekben bekövetkezett változásokat vagy a vádlott vallomása, vagy pedig okiratok bizonyíthatják, mely bizonyítási eszközök által hordozott új adatok még nem álltak a másodfokú bíróság rendelkezésére. A vádlotti vallomás felvétele és az okiratok tárgyalás anyagává tétele egyértelműen bizonyításnak minősül, ezért kérdéses, hogy helyes lehet-e a törvény kiterjesztő értelmezésével olyan gyakorlat kialakítása, mely lehetőséget teremt a harmadfokú eljárásban az iratok ismertetésére és értékelésére.

Célszerűségi, pergazdasági szempontból egyértelműen igenlő a válasz, a büntető perjog konkrét normái azonban úgy vélem ilyen „bizonyításra” nem teremtenek alapot. A megfelelő megoldás az lenne álláspontom szerint, ha a törvény kifejezetten lehetővé tenné a vádlott személyi körülményeivel kapcsolatos speciális bizonyítást a harmadfokú eljárásban, hasonlóan a másodfokú nyilvános üléshez.⁸

Érdemi kérdésekben nem kerülhet sor a bizonyításra. Amint a Legfelsőbb Bíróság is megállapította, a harmadfokú eljárásban nincs helye bizonyításnak. Ezért a harmadfokú bíróságnak hatályon kívül kell helyeznie a megalapozatlan másodfokú határozatot a Be. 399. § (5) bekezdés értelmében, ha a megalapozatlanságot bizonyítás nélkül nem lehet kiküszöbölni.⁹

Egy másik ügyben az ítélőtábla rámutatott, hogy megalapozatlan és érdemi felülbírálatra alkalmatlan a másodfokú bíróság ítélete, ha a vádlott bűnösségét megállapító elsőfokú ítéletben rögzített tényállástól ténybeli következtetés útján eltérő tényállást állapít meg és a vádlottat felmenti, de határozatának indoklásában nem ad számot arról, hogy milyen tényekből vont az elsőfokú bíróság ítéletétől eltérő következtetéseket, illetve állapított meg eltérő tényállást.¹⁰

Az ún. keretdiszpozíciókat tartalommal kitöltő jogszabályok megjelölése, értelmezése azonban nem ténykérdés, attól a felülbírálatot végző bíróság szabádon eltérhet.¹¹

3. A megalapozottság és a megalapozatlanság fő kérdései, a megalapozatlanság jogkövetkezményei

A Be. 385. § rendelkezésére tekintettel a megalapozatlansági okokat alapvetően a másodfokú eljárás normáinak tükrében lehet vizsgálni a harmadfokú eljárásban is. A megalapozatlanság kiküszöbölésével és a harmadfokú bíróság érdemi döntési lehetőségeivel kapcsolatban azonban a különös normák megelőzik az általános szabályt (*lex specialis derogat lege generale*).

A harmadfokú eljárás hatályos normái külön már nem nevesítik a megalapozatlansági okokat, csak a megalapozatlanság kiküszöbölésével kapcsolatban tartalmaznak eltérő rendelkezéseket, egyébként a másodfokú eljárás szabályaiból kell kiindulni.¹²

A megalapozottság vizsgálata speciálisan érvényesül a harmadfokú eljárásban, mert a revízió során azt kell vizsgálni, hogy az a tényállás, amely alapján a másodfokú bíróság a megtámadott ítéletet meghozta, megalapozott-e. Elvárás a tényállástól, hogy törvényesen beszerzett bizonyítékokon alapuljon, a valóságnak megfelelően, helyesen és hiánymentesen rögzítse a vád tárgyává tett tényeket.¹³ A harmadfokú eljárásban is irányadó a négy fő megalapozatlansági ok. A felülbírált tényállás megalapozatlan, ha nincs felderítve, nem került sor tényállás megállapítására, vagy hiányos a tényállás, ha a megállapított tények ellentétesek az iratok tartalmával, valamint ha az eljárt bíróság a megállapított tényekből további tényre helytelenül következtetett.¹⁴ A megalapozatlanság a harmadfokú bírósági eljárásban is teljes vagy részleges, a részleges megalapozatlanság lehet súlyos, és kevésbé súlyos.

A teljes megalapozatlanság a harmadfokú eljárásban sem orvosolható, ilyen esetekben a fellebbezési bíróság kasszációs jogkörét gyakorolja. A részbeni megalapozatlanság, eltérően a másodfokú eljárástól, ha felderítetlenségen alapul, a harmadfokú eljárásban nem küszöbölhető ki, mert a felderítetlenség jellemzően bizonyítási hibából, hiányosságból, vagy a bizonyíték felhasználásakor lényeges eljárási szabálysértésből fakad. E hibák csak bizonyítás által szüntethetők meg, a harmadfokú eljárásban pedig a bizonyítás felvételét a törvény kizárja. Harmadfokon általában a kisebb hiányosságok, iratellenesség, esetleges téves következtetések korrigálására van lehetőség.

A másodfokú eljárástól eltérően a részleges és súlyosabb megalapozatlanság nem orvosolható a harmadfokú eljárásban, ha felderítetlenségből fakad, a

⁶ Be. 388. § (2) bekezdés.

⁷ 1. BK vélemény B.II.4.

⁸ Be. 361. § (1) bekezdés b) pont.

⁹ BH 2009.103.

¹⁰ BH 2007.366.

¹¹ BH 2007.218.

¹² Be. 385. §.

¹³ Háger Tamás: *Az ítéleti tényállás megalapozottságával kapcsolatos egyes kérdések a büntetőperben*, Jogelméleti Szemle 2013/1, 31–44, <http://jesz.ajk.elte.hu> (letöltés: 2013. szeptember 13.).

¹⁴ Be. 351. § (2) bekezdés a), b), c) és d) pont.

felderítetlenségnél ugyanis rendelkezésre álló, megismerhető, releváns tényre vonatkozó lényeges bizonyítási eszközt nem vizsgál meg a bíróság. Bizonyítás hiányában ilyen bizonyítási eszközökből származható bizonyítékot, tényt a bíróság nem ismerheti meg. A lényeges tényre vonatkozó felderítetlenség esetében rendszerint nem kerülhet el a másodfokú, vagy szükség szerint a másodfokú és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezése.

A tényállás hiányossága, iratellenesség, illetve a rendelkezésre álló iratok alapján a téves következtetések orvosolhatók. A megalapozatlanság jogkövetkezményei a kifejtettek szerint a megalapozatlanság fokától és jellegétől függenek.

Összegezve megállapítható, hogy a teljes megalapozatlanság közvetlen kiküszöbölésére nincs lehetőség a harmadfokú eljárásban, míg a részleges, kevésbé súlyos megalapozatlanság orvoslására akkor van mód, ha hiányosságból, iratellenességből, vagy nem központi, fő tényeket érintő téves következtetésekből ered.

A tényálláshoz kötöttséggel összefüggésben vizsgálandó, hogy a harmadfokú eljárásban sor kerülhet-e eltérő tényállás megállapítására, s ha igen milyen körben, irányban. A Be. 388. §-a nem tartalmaz rendelkezést arról, hogy a harmadfokú bíróság eltérő tényállást állapíthatna meg. A jogszabály csak a tényállás kiegészítését és helyesbítését rögzíti. Figyelembe kell venni azonban a kérdés eldöntésénél, hogy a Be. 385. §-a szerint a másodfokú bírósági eljárásról szóló rendelkezéseket is értelemszerűen alkalmazni kell, ha nem eltérő a harmadfokú speciális szabály. Az nem kétséges, hogy a harmadfokú eljárás normái a korábban eljárt két bíróság tényállásától eltérő tényállás megállapítását nem szabályozzák. A szabályozás hiánya ugyanakkor nem jelenti feltétlen azt, hogy ellentétes a másodfokú és harmadfokú norma, ezért mellőzhetetlen a vonatkozó másodfokú szabályt összevetni a harmadfokú eljárás szabályaival. Indokolt felidézni, hogy mit is tekinthetünk eltérő tényállásnak. A Kúria álláspontja szerint a két tényállás terjedelme közti különbség lényege, hogy a kiegészítés, helyesbítés csak a meglévő tényállásba illeszkedő ténymegállapítást eredményezhet, attól eltérőt nem.¹⁵ Ha a másodfokú bíróság az elsőfokú ítélettől eltérve azt állapítja meg, hogy nem a vádlott követett el a vádbeli bűncselekményt, az eltérő tényállást jelent. Egyes lényeges, a büntetőjogi felelősségre is kiható tényállásrészek ellentétes volta ugyanakkor jogértelmezési problémákat vethet fel. A tényállás kiegészítés és helyesbítés, főként a másodfokú perben széles körű lehet, megítélésem szerint azonban a fellebbezési bíróság nem állapíthat meg olyan többlet tényelemet, melyet az elsőfokú ítélet nem tartalmazott és érdemben változtathatja meg a büntetőjogi felelősséget. Ismerve az álláspontomtól részben eltérő bírói gyakorlatot, úgy vélem, hogy például, ha az elsőfokú ítélet nem tartalmaz tényadatokat az emberölés előre kitervelt-

ségére, úgy a másodfokú bíróság sem tehet olyan mérvű kiegészítést, mely már a minősített eset megállapítását indokolja. Ilyen széles körű kiegészítés ugyanis az eltérő tényállás körébe vonható.¹⁶

A másodfokú eljárás kardinális jelentőségű szabálya szerint, megalapozatlanság esetében a másodfokú bíróság az iratok tartalma, ténybeli következtetés, vagy a felvett bizonyítás alapján az elsőfokú bíróság által megállapított tényállástól eltérő tényállást állapíthat meg, ha a vádlott felmentésének (részbeni felmentésének) vagy az eljárás megszüntetésének (részbeni megszüntetésének) van helye. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét fenti esetben az eltérő tényállás alapján bírálja felül.¹⁷ A tényállás megalapozatlansága esetén tehát a vádlott javára a másodfokú perben lehetőség van eltérő tényállás megállapítására.

A másodfokú per e központi és a harmadfokú perben is alkalmazandó szabálya szerint az vitathatatlan, hogy a harmadfokú bíróság a vádlott terhére nem állapíthat meg eltérő tényállást. Nincs lehetőség ezért eltérő ténymegállapítások után a vádlottat felmentő másodfokú ítélet megváltoztatására és a harmadfokon történő elítélésre. Jogértelmezést igényel azonban, hogy a *vádlott javára* van-e lehetőség eltérő tényállás megállapítására a harmadfokú eljárásban és ezen eltérő tények alapján, a másodfokon elítélt vádlott felmentésére. A már idézettek szerint a Be. 388. §-ból ez kifejezetten nem következik, de részletes szabályozás hiányában a felhívott másodfokú perjogi norma erre lehetőséget teremthet. A vádlott javára eltérő tényállás megállapítására a harmadfokú eljárásban ténybeli következtetés, vagy másodfokú eljárási szabálysértés útján rögzített tények mellőzése folytán kerülhet csak sor, tekintettel arra, hogy a bizonyítás kizárt, az iratok tartalma alapján történő kiegészítések és helyesbítések pedig eltérő tényállást nem alapozhatnak meg.

A másik jogértelmezés – mely az elsőfokú bíróság ténybírói jellegét helyezi előtérbe – nem lát lehetőséget a harmadfokú bíróság részéről nagyreformációra a tények körében, azaz eltérő tényállás megállapítására. Ilyen értelmezés szerint nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a harmadfokú bíróság nem ténybíró, reformációs jogköre ténykérdésekben korlátozott. A harmadfokú eljárásban a tényállás hiányos megállapítása, az iratellenesség és a helytelen ténybeli következtetés küszöbölhető ki a tényállás kiegészítése vagy helyesbítése útján. Erre pedig csak akkor van mód, ha a helyes tényállás az iratok tartalma alapján megállapítható, vagy a helytelen ténybeli következtetés az iratok alapján kiküszöbölhető. Érdemi, megváltoztató döntést tehát csak a tényállás megalapozatlanságának orvoslása, megalapozott tényállás mellett hozhat a harmadfokú bíróság. A harmadfokú bíróság

¹⁶ Kardos Sándor – Háger Tamás: *Az első fokon megállapított tényállás megalapozatlanságának orvoslása – A tényállásból kötöttség*. Debreceni Jogi Műhely 2011/2., 3. o. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/2_2011/az_első_fokon_megállapított_tenyallas_megalapozatlansaganak_orvoslása_a_tenyallashoz_kötöttség_elve/ (letöltés: 2013. szeptember 3.)

¹⁷ Be. 352. § (1) bekezdés b) pont.

¹⁵ Kúria Bhar.III.447/2012/4.

jogbíróági jellege, korlátozott reformációs lehetőségei alapján így olyan jogkövetkeztetés is levonható, mely szerint nincs perrendszerű alap a harmadfokú bíróság részéről az eltérő tényállás megállapítására és ez alapján a másodfokú ítélettől érdemben eltérő döntés meghozatalára a vádlott javára sem.

A két jogértelmezési mód közül álláspontom szerint az elsőként elemzett nem ütközik perjogi normába és levezethető a törvény általános elvei alapján. Másfelől az ítékezés időszerűségét javítja és a hatályon kívül helyezések számát csökkentheti, ami olyan alapvető, társadalmi, igazságszolgáltatási érdek, melynek biztosítása érdekében a Kúria széles körű vizsgálatot folytatott 2012-ben a hatályon kívül helyezési gyakorlat problémáinak feltárása érdekében.¹⁸

A vádlott javára az eltérő tényállás megállapítása vitathatatlanul a vádlottnak nyújtott kedvezmény elvéből (*favor defensionis*) származik. Az alapelvek, garanciális szabályok általában végigkísérik az egész törvényt és kiterjednek az általános, valamint a speciális rendelkezésekre is. Álláspontom szerint a Be. 388. § (2) bekezdésének a tényállás helyesbítésével kapcsolatos szabálya, valamint a harmadfokú eljárásban az eltérő tényállás megállapítása leírásának hiánya nem jelenti azt, hogy az idézett törvényi rendelkezés olyan speciális szabály, mely a Be. 385. §-ra figyelemmel kizárná a másodfokú eljárás tényálláshoz kötöttséggel kapcsolatos, a vádlott javára szóló feloldásával járó szabályait. A másodfokú ítélet megalapozatlansága esetén ezért, ha a megalapozatlanság okának elhárítása nem igényel bizonyítást, megítélésem szerint helyes ténybeli következtetéssel, illetve a másodfokon a tényálláshoz kötöttséggel kapcsolatban megvalósult eljárási szabálysértés orvoslása mellett a *vádlott javára* a harmadfokú bíróság is megállapíthat eltérő tényállást, mely a másodfokon elítélt vádlott felmentéséhez vezet. Megjegyzendő, hogy az első foktól eltérő tényállás alapján, másodfokon a felmentett vádlott elítélése a Be. 352. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző lényeges relatív eljárási szabálysértés¹⁹, melynek kiküszöbölése, ha lehetséges, a harmadfokú bíróság kötelezettsége. Ugyanakkor az eltérő tényállás megállapítása nem abszolút hiba, mely alapján a harmadfokú bíróságnak a másodfokú, vagy mindkét ítéletet hatályon kívül kellene helyeznie.²⁰ Nem célszerű a vádlottnak nyújtott kedvezmény elvét kizárni a harmadfokú ítélekezésből, figyelemmel arra, hogy a terhelt javára az eltérő tényállás megállapítása garanciális jogokat nem sérthet és ilyen eljárásjogi eszköz mellőzése az eljárások elhúzódásához vezetne a hatályon kívül helyezések által. Azzal egyet kell érteni, hogy a harmadfokú bíróság nem ténybíró és reformációs le-

hetőségei szűkebbek a másodfokú bíróságénál, nem látok azonban a törvényben olyan konkrét rendelkezést, mely a Be. 352. § (1) bekezdés b) pontjának alkalmazását kizárná a harmadfokú perben. E jogértelmezéssel összhangban döntött már az ítélőtábla is.²¹

Egy harmadfokra került ügyben a városi bíróság a zaklatás vétsége miatt emelt vád alól a vádlottat bizonyítottság hiánya miatt felmentette. A tényállást ennek megfelelően a vádlott részéről a vád szerint elhangzott fenyegető kijelentéseket mellőzve állapította meg. Az ügyészi fellebbezés folytán másodfokon eljáró törvényszék ezzel szemben egy széles körű bizonyítás felvételét követően azt állapította meg, hogy a vádlott megfenyegette a sértettet, és az új tényállás alapján a vádlottat bűnösnek mondta ki zaklatás vétségében. A védelmi másodfellebbezések után harmadfokon eljáró ítélőtábla megállapította, hogy a tényálláshoz kötöttség szabályainak megsértésével került sor a vádlott terhére eltérő tényállás megállapítására. Egyben lehetőséget látott a tényállás módosítására és alapvetően a megalapozott elsőfokú tényállás elfogadására, melyben nem voltak olyan adatok, melyek a vádlott büntetőjogi felelősségét igazolták, ezért az elsőfokú ítélettel egyezően a harmadfokú bíróság felmentő rendelkezést hozott. Rögzítve azt is, hogy a vádlottnak nyújtott kedvezmény elvéből következően a harmadfokú eljárásban is van lehetőség a vádlott javára az eljárási szabálysértéssel, vagy megalapozatlanul másodfokon megállapított tényállás megváltoztatására.²²

Kétségtelen, hogy a Kúria a már felhívott, Bhar. III.447/2012/4. számú eseti döntésében kifejtette, miszerint „a harmadfokú bíróság – szemben a másodfokú bírósággal – eltérő tényállást, *kiváltképp a terhelt bűnössége végett* nem állapíthat meg; a tényállást csupán – kiegészítheti (az abból hiányzó ténymegállapításokat pótolhatja) és – helyesbítheti (a meglévő ténymegállapítást módosíthatja, mellőzheti).” A döntés figyelemre méltó és orientálja az ítélekezést. Rá kell azonban mutatni, hogy a határozat lényegének összefoglalásából a „*kiváltképp a terhelt bűnössége végett*” kitétel arra utal, hogy egyértelműen, cáfolhatatlanul a vádlott *terhére* kizárt az eltérő tényállás megállapítása. A Kúria elvi álláspontot kifejező határozata eseti döntésként jelent meg, kötelező erejű jogegységi határozat, valamint ilyen tárgyú kollégiumi vélemény hiányában azonban az elsőként részletezett, a *favor defensionis* elvéből fakadó álláspont sem vethető el, sőt álláspontom szerint indokoltan alkalmazható.

A harmadfokú eljárásban a felülbírált ítélettel kapcsolatban észlelt megalapozatlanság különféle jogkövetkezményekkel járhat. A tényállás kisebb kiegészítése, helyesbítése rendszerint nincs érdemi kihatással a jogkérdésre. A részbeni megalapozatlanság kiküszöbölése nem feltétlen alapoz meg eltérő döntést, így

¹⁸ Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport 2012.El.II.1/6. A bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatának elemzése Büntetőügyek. 2012. Összefoglaló vélemény http://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_2012iimod2_2.pdf (letöltés: 2017. május 4.)

¹⁹ Lásd Be. 375. § (1) bekezdés, mely relatív eljárási szabálysértésként nevesíti a bizonyítás törvényességére, az eljárásban résztvevők jogainak biztosítására vonatkozó hibákat, ha az ítéletre kihatással voltak.

²⁰ EBH 2012.2388.

²¹ Háger Tamás: *Az ítéleti tényállás megalapozottságával kapcsolatos egyes kérdések a büntetőperben*, Jogelméleti Szemle 2013/1, 31–44, <http://jesz.ajk.elte.hu> (letöltés: 2013. szeptember 13.).

²² Sátorajaiújhegyi Városi Bíróság 10.B.196/2012/2., Miskolci Törvényszék 2.Bf.1250/2012/5., Debreceni Ítéletábla Bhar.II.234/2013/6.

sor kerülhet affirmatórius határozatra, a másodfokú bíróság ítéletének helybenhagyására.²³

A harmadfokú bíróság a másodfokú bíróság ítéletét *helybenhagyja*, ha a fellebbezés alaptalan, vagy az ítéletet nem kell hatályon kívül helyezni, illetőleg a súlyosítási tilalom vagy a felülbírálat terjedelmének korlátai miatt nem lehet megváltoztatni.²⁴ A helybenhagyás ügydöntő, anyagi jogerővel bíró határozatként jelenik meg.

A törvény nem határozza meg pozitív normában, hogy mikor alaptalan a fellebbezés. Király szerint ennek ellenére a törvényből lehet következtetni arra, hogy mikor minősül alaptalannak a perorvoslat. Nem alapos a fellebbezés, ha az ok, amire azt a fellebbező alapítja, nem létezik, vagy nem állapítható meg.²⁵ Király gondolatai mentén rögzíthetjük, hogy a fellebbezés alaptalansága azt jelenti, hogy a másodfokú ítélet tényállása – a szükséges és a törvény szerinti kiegészítés és helyesbítést követően – megalapozott, a bűnösségre vagy a terhelt ártatlanságára vont következtetés törvényes, a bűnösség megállapítása esetén a cselekmény minősítése megfelel az anyagi jognak. Marasztaló ítéletnél a büntetés kiszabására a törvénynek megfelelően került sor, valamint megfelelnek a jogszabálynak a járulékos kérdésekben hozott rendelkezések is. Ha tehát a másodfokú ítélet mindenben törvényes, azt a harmadfokú bíróságnak helyben kell hagynia. A bírói gyakorlat nem teljesen egységes abban, hogy egyes járulékos kérdésekben végzett kisebb korrekciók – melyek egyébként elvégezhetőek jogerő esetén különleges eljárásban – megváltoztatást igényelnek, vagy azokra sor kerülhet a helybenhagyás keretei között. Álláspontom szerint, ha a másodfokú bíróság a jogszabályt tévesen alkalmazta, akár bűnjelek, akár bűnügyi költség, vagy más járulékos kérdés tekintetében, az ítéletét meg kell változtatni. A törvény szövege ugyanis egyértelmű, helybenhagyni csak a törvénynek megfelelő ítéletet lehet. Ugyanakkor a rendelkező rész olyan kisebb, technikai-formai jellegű módosításai, mint a bűncselekmény törvényhelyének pontosítása, vagy valamely formailag téves, de érdemi büntetőjogi kérdést nem érintő rendelkezés, orvosolható a helybenhagyó végzésben is.²⁶

A megalapozatlanság kiküszöbölése eredményezhet reformatórius határozatot is. Főként a vádlott előéleti adataival, személyi körülményeivel kapcsolatban végzett tényállás-korrekciónak lehet ilyen hatása a büntetéskiszabásra. Amennyiben a másodfokú bíróság a jogszabályt tévesen alkalmazta, bármely büntetőjogi

fő- vagy mellékkérdésben, úgy a határozatot főszabályként *meg kell változtatni*. A megváltoztatás korlátját jelentik azonban a felülbírálat terjedelme és a súlyosítási tilalom. E korlátok folytán így előállhat olyan perjogi helyzet, hogy a másodfokú ítélet téves, helytelen jogszabály alkalmazáson nyugszik, a felülbírálat korlátai és a súlyosítási tilalom miatt azonban a határozatot mégsem lehet megváltoztatni. Ekkor lényegében egy törvénynek nem megfelelő ítélet emelkedik jogerőre, de a súlyosítási tilalom által felállított korlátok által biztosított garanciák erősebbek, mint az anyagi jogi szabályok.

A harmadfokú bíróság a reformációs jogkörét gyakorolva a másodfokú bíróság ítéletét akkor változtatja meg és hoz a törvénynek megfelelő határozatot, ha a másodfokú bíróság a büntetőjog szabályainak megsértésével rendelkezik a vádlott bűnösségéről, vagy felmentéséről, kényszergyógykezelése elrendeléséről, az eljárás megszüntetéséről, feltéve, hogy a másodfokú bíróság ítéletének alapjául szolgáló tényállás megalapozott, vagy a tényállás megalapozatlanságát a harmadfokú eljárásban ki lehetett küszöbölni. Ilyen esetben a harmadfokú bíróság a törvénynek megfelelő határozatot hoz a cselekmény minősítését, a büntetés kiszabását vagy intézkedés alkalmazását, illetőleg azok mellőzését illetően is. A harmadfokú bíróság továbbá a másodfokú ítélet megváltoztatása esetén határoz olyan kérdésekben, mint például az elkobzás, a vagyonek elkobzás, a pártfogó felügyelet elrendelése, a lefoglalás, a polgári jogi igény, a szülői felügyeleti jog megszüntetése és a bűnügyi költség viselése.²⁷

A másodfokú ítélet megváltoztatásának az alapvető feltétele, hogy a másodfokú ítélet megalapozott, vagy részleges megalapozatlansága a harmadfokú eljárásban orvosolható legyen. A harmadfokú bíróság a megváltoztató ítéletben a törvényi korlátok között bármely másodfokú rendelkezést módosíthat, a jogszabályi feltételek fennállása esetén a felmentett vádlottat elítélheti, az elítélt vádlottat felmentheti, a cselekményeket eltérően minősítheti, a súlyosítási tilalom szabályait figyelembe véve reformálhatja a büntetéseket, intézkedéseket és érinthet minden olyan járulékos kérdést, melyről a másodfokú bíróság határozott.

A Be. 588. § (4) bekezdése szerint a harmadfokú bíróság ítélete azon a napon emelkedik jogerőre, amelyen azt meghozták. A megváltoztató ítélettel emelkedik jogerőre a másodfokú ítélet, s közvetve ezáltal az elsőfokú bíróság ítélete is. A már hivatkozottak szerint a megváltoztató ítélet és a helybenhagyó végzés is ügydöntő, anyagi jogerővel rendelkező határozat, melynek jogerőre emelkedését és végrehajthatóságát a tanács elnökének záradékban tanúsítania kell [Be. 588. § (5) bekezdés]. A követett gyakorlat szerint a harmadfokú bíróság a záradékban a másodfokú ítélet jogerőre emelkedését állapítja meg, és szükségtelennek tartja külön az elsőfokú ítélet jogereje beállítását a rögzítését.²⁸

²³ Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: *A büntető eljárásjog elmélete*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2012, 347.

²⁴ Be. 397. §.

²⁵ Király: *i. m.* 490.

²⁶ Debreceni Törvényszék 7.B.385/2012.sz., Debreceni Ítéletábrla Bf. II.385/2013. sz. ügye. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet rendelkező részét annyiban módosította, hogy pontosította az élet elleni bűncselekmény hiányosan rögzített törvényhelyét, valamint mellőzte a szabadságvesztés büntetésnél a főbüntetésre utalást, mert az alkalmazott jogszabály már nem nevesítette külön a főbüntetést. Az ítéletábrla álláspontja szerint ilyen mértékű korrekció elvégezhető helybenhagyó végzésben is. A döntésre ugyan másodfokú eljárásban került sor, de a jogi álláspont irányadóan tekinthető a harmadfokú eljárásban is. Lásd még a Fővárosi Ítéletábrla 8.Bf.384/2016/11. számú végzését.

²⁷ Lásd Be. 398. § (1)–(3) bekezdés szabályait.

²⁸ A Legfelsőbb Bíróság a jogerősítésről a BK 62. számú véleményben fog-

Hasonlóan a másodfokú eljárásához, a harmadfokú bíróság a törvényben meghatározott feltételek esetén kasszációs jogkörét gyakorolja, és a felülbírált másodfokú ítéletet, vagy mindkét korábban eljáró bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi. A hatályon kívül helyezés a felülbírált ítélet megsemmisítését, hatálytalanítását jelenti. A törvényi rendelkezések és a büntetőeljárás jogelmélete alapján megkülönböztethetjük az abszolút és a relatív hatályon kívül helyezési okokat. Az elsősorban alaki okból (bizonyítási, perviteli, garanciális elveket sértő hiba) eredő súlyos eljárási szabálysértésnél megnyilvánuló abszolút hatályon kívül helyezési oknál a bíróságnak minden további mérlegelés nélkül az ítéletet hatályon kívül helyeznie. Közömbös és vizsgálatot sem indokol, hogy annak volt-e hatása az ügy eldöntésére. Ezzel szemben a relatív hatályon kívül helyezési oknál a bíróságnak kell mérlegelnie, hogy az hatással volt-e az ítéletre, mert kasszációra csak ilyen esetben kerülhet sor.²⁹

A harmadfokú bíróság a másodfokú ítéletet bírálja felül, ezért megsemmisítésre elsősorban a másodfokú ítéletre kiterjedően kerülhet sor. Hatályon kívül helyezést vonhatnak maguk után egyes objektív eljárási körülmények, súlyos alaki hibák, valamint a másodfokú ítéletnek a harmadfokú eljárásban ki nem küszöbölhető megalapozatlansága. Megjegyzendő, hogy a Be. 375. § (1) bekezdésében írt relatív eljárási szabálysértések, történjenek akár első fokon, akár a másodfokú perben, önmagában hatályon kívül helyezést a harmadfokú eljárásban nem alapozhatnak meg.

Ha a harmadfokú bíróság a másodfokú ítélet megalapozatlanságát a Be. 388. § (2) bekezdése alapján nem tudja kiküszöbölni, a másodfokú bíróság, illetőleg szükség szerint az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi, és a másodfokú bíróságot, illetőleg az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja.³⁰ A másodfokú teljes körű revízió és a másodfokú bíróság viszonylag szélesebb, bizonyítást is igénybe vehető reformációs jogköre ellenére a másodfokú ítélet megalapozatlan lehet, mely fakadhat abból, hogy a másodfokú bíróság felülbírálata során nem küszöbölte ki az elsőfokú ítélet megalapozatlanságát, vagy a tényállást tévesen módosította. A harmadfokú bíróság reformációs lehetőségei szűkebbek, mint a másodfokú bíróságé, tekintettel arra, hogy a harmadfokú bíróság nem veheti igénybe a bizonyítás perjogi eszközét, mely a bizonyítási hiányosságból fakadó felderítetlenség orvoslásának egyik fő módja. A megalapozatlanság okait és orvoslásának formáit a tanulmány már érintette. Ki kell emelni azonban e körben is, hogy a teljes, azaz a tényállás egészére kiterjedő megalapozatlanság orvoslására a harmadfokú eljárásban nincs lehetőség. A részleges megalapozatlanság is csak akkor küszöböl-

hető ki, ha bizonyításra nincs szükség és a tényállás hibája az iratok tartalma, vagy helyes ténybeli következtetés útján elhárítható. Főszabályként, ha a másodfokú ítélet a harmadfokú perben nem orvosolható módon megalapozatlan, akkor a másodfokú bíróság ítéletét kell hatályon kívül helyezni. Megjegyzendő, hogy eltérően a másodfokú eljárástól, a harmadfokú eljárásban a törvény szerint a kasszációs határozatnak nem feltétele, hogy a megalapozatlanság a bűnösség vagy a büntetés megállapítását lényegesen befolyásolja.³¹ A Be. 399. § (5) bekezdése ezt valóban nem mondja ki. Úgy gondolom, hogy azért, mert a harmadfokú eljárásban ki nem küszöbölhető és kasszációt indokoló megalapozatlanság szükségképpen befolyásolja a bűnösség megállapítását, illetve a joghátrány alkalmazását. A teljes, vagy nem orvosolható súlyos részleges megalapozatlanság esetén nehezen képzelhető el, hogy a tényhiba ne hasson ki a bűnösségre vagy a büntetéskiszabására.

A harmadfokú bíróság hatálytalanító döntésével kapcsolatban emelem ki, hogy az ítélőtábla a különösen nagy értékű vámárura elkövetett csempészet bűntette miatt indult büntetőügyben megállapította, hogy a másodfokú bíróság a tényálláshoz kötöttség elvének megsértésével a vádlott terhére eltérően állapította meg a tényállást az elsőfokú bíróság tényállásához képest, mely eljárási szabálysértés harmadfokon ki nem küszöbölhető jelentős megalapozatlanságot is eredményezett, ezért a másodfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte. Nem látott azonban indokot az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére, utalva arra is, hogy a „kettős” hatályon kívül helyezés, azaz mindkét bíróság ítéletére kiterjedő kasszáció kivételes.³²

Előfordulhat azonban olyan helyzet, amikor nem elégséges a másodfokú ítélet hatályon kívül helyezése, hanem a kasszációnak az elsőfokú ítéletet is érintenie kell. A Be. 351. § (1) bekezdésében megfogalmazott tényálláshoz kötöttség elvéből következik, hogy ténybírósnak az elsőfokú bíróság minősül. A törvényes bizonyítási eljárás lefolytatása során e bíróságnak kell a lényeges bizonyítékokat feltárnia és a valóságnak megfelelő tényállást megállapítani.

A másodfokú bíróság határozatát az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapítja, kivéve, ha az megalapozatlan. A másodfokú eljárásban azonban nem minden esetben orvosolható a megalapozatlanság. Teljes fokú megalapozatlanság esetén, vagy rendkívül széles körű bizonyítás indokoltságakor, ha a vádlott büntetőjogi felelőssége megállapításának szükségessége merül fel, a másodfokú bíróság a reformációs lehetőségeire is figyelemmel, nem lehet abban a helyzetben, hogy az elsőfokú ítélet megalapozatlanságát kiküszöbölje.

lalt állást. A Kúria a 2/2013. (VII. 8.) BK véleményben felülvizsgálta az új Btk. hatályba lépése után a korábban született kollégiumi véleményeket, s a BK 62. véleményét nem hatálytalanította, így a bírói gyakorlatba egyébként is beépült útmutatásai továbbra is irányadónak tekinthetők.

²⁹ Király: i. m. 498–499.

³⁰ Be. 399. § (5) bekezdés.

³¹ Cséka Ervin: *A kétfokú fellebbezést vezető büntető eljárásjogunkba*. In: Tóth Károly (szerk.), *Tanulmányok Dr. Besenyei Lajos egyetemi tanár 70. születésnapjára*, Acta Juridica et Politica Tomus LXXIX. Fasciculus 1–48, Szeged, 2007, 147–158.

³² Kisvárdai Városi Bíróság 10.B.586/2003., Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2.Bf.184/2006., és a Debreceni Ítéletábla Bhar.II.307/2007. számú ügye.

Ha a harmadfokú bíróság azt észleli, hogy a másodfokú ítélet tényállása azért megalapozatlan, mert az elsőfokú ítélet teljes megalapozatlanságban szenved, vagy részleges megalapozatlanságának orvoslása jelentős, kardinális bizonyítást igényelne, úgy mindkét korábban eljáró bíróság ítéletét hatályon kívül kell helyezni, mert a másodfokú bíróság nem minősül ténybírósnak és nem lehet perrendszerűen feladata az elsőfokú bíróság helyett a bizonyítás lefolytatása és a bizonyítékok újraértékelése. Ilyen jellegű eljárás ugyanis elvonna az elsőfokú bíróság ténybíróági kompetenciáját.

4. Záró gondolatok

Miként láthattuk a harmadfokú eljárásban is érvényesül főszabályként a tényálláshoz kötöttség alapvető eljárásjogi elve, kivételt a megalapozatlanság jelent. A megalapozottság és megalapozatlanság kérdésköre meghatározó a harmadfokú bíróság döntésére is, mert az érdemi jogkövetkeztetés csak a megalapozott tényállásból vonható le törvényesen. A másodfokú ítélet megalapozottsága meghatározza a bűnösség vagy ártatlanság kérdését, bűnösség esetén a cselekmény helyes minősítését és kihat a büntetéskiszabásra, vala-

mint egyéb ítéleti rendelkezésekre is. A Be. kodifikáció előreláthatóan érdemben fog megváltoztatni egyes fontos jogintézményeket. Nem térek ki a jelen sorok írásakor országgyűlési vita alatt álló törvényjavaslat részleteire, de megemlíteném, hogy a másodfellebbezési okok változatlanul hagyása mellett a harmadfokú bíróság revíziós jogköre szűkülni fog, és jobban igazodik majd a másodfellebbezési okok valós tartalmához azáltal, hogy főszabályként várhatóan a harmadfokú revízió elsődlegesen az elsőfokú ítéletől másodfokon érdemben eltérő *ellentétes* döntést vonja felülbírálat alá.³³ A tervezett változtatásokkal egyet értek, de lege ferenda még indokoltnak tartanám a harmadfokú bíróság ténybeli reformációs jogkörének bővítését is, miszerint a harmadfokú eljárásban is legyen a törvény által kifejezetten kimondottan lehetőség arra, hogy a bűnösnek kimondott vádlottat a bíróság a terhelt javára eltérő tényállás megállapítása mellett felmenthesse a megalapozatlanság orvoslása után és ne legyen szükséges a másodfokú ítélet megalapozatlanság miatti hatályon kívül helyezése. ■

³³ T.13972. számú törvényjavaslat a büntetőeljárásról 618. §. (<http://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf> (letöltés: 2017. május 4.))

KORRUPCIÓS BŰNCSELEKMÉNYEK AZ ÚJ BÜNTETŐKÓDEXBEN

SZERZŐ: **Hollán Miklós**

A korrupció legveszélyesebb (vagy legalábbis hivatalosan annak nyilvánított) szegmense a korrupciós bűnözés, azaz a korrupciós bűncselekmények összessége. A könyv célja a kapcsolódó hazai büntetőtörvények, egyéb jogszabályok, joggyakorlat és jogirodalom részletes feldolgozása. Elemzésének fókuszában azon újdonságok állnak, amelyek az új büntetőkodekx (2012. évi C. törvény) rendelkezéseit a korábbi tényállásokhoz képest jellemzik. Megvizsgálja azt is, hogy a korábbi felsőbbbírósági iránymutatások, eseti döntések és jogirodalmi álláspontok mennyiben tarthatók fenn az új kodekx alkalmazása esetén. Abban a kérdésben is segítséget nyújt a jogalkalmazóknak, hogy a 2013. július 1. napját megelőzően elkövetett cselekmények esetén a régi vagy az új szabályozás tekinthető-e enyhébbnek. A mű nemcsak a hatályos joganyagot rendszerezi, hanem olyan problémákra is megoldást keres, amelyek felmerülése ma még csupán várható. A könyv elsősorban azoknak a bírácoknak, ügyészeknek, ügyvédeknek és rendőröknek kíván nélkülözhetetlen segítőtársa lenni, akik napi munkájuk során szembesülnek a korrupciós bűncselekményekre vonatkozó rendelkezések alkalmazásának komplex feladatával.

Ára: 4500 Ft

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%